COMISIA
EUROPEANĂ

Bruxelles, 8.6.2020
COM(2020) 226 final

RAPORT AL COMISIEI CĂTRE CONSILIU ȘI PARLAMENTUL EUROPEAN

Rezumat al rapoartelor anuale de implementare pentru programele operaționale cofinanțate prin Fondul de ajutor european destinat celor mai defavorizate persoane în 2018

Rezumat al rapoartelor anuale de implementare pentru programele operaționale cofinanțate prin Fondul de ajutor european destinat celor mai defavorizate persoane în 2018

1. INTRODUCERE

Fondul de ajutor european destinat celor mai defavorizate persoane (FEAD) abordează cele mai grave forme de sărăcie din UE, cum ar fi precaritatea alimentară, sărăcia copiilor și lipsa unei locuințe. Pentru perioada 2014 -2020, fondul FEAD[1] dispune de o sumă totală de 3,8 miliarde EUR (în prețuri curente). UE oferă o finanțare de până la 85%, care este completată de resursele proprii ale statelor membre. Astfel, valoarea totală a fondului se ridică la aproximativ 4,5 miliarde EUR.

Statele membre pot utiliza fondul în două moduri: (i) pentru un program operațional de ajutor alimentar și/sau asistență materială de bază (PO I); și/sau (ii) pentru un program operațional de incluziune socială (PO II). Ajutorul alimentar și/sau asistența materială de bază trebuie să fie completat(ă)(e) de măsuri auxiliare, cum ar fi o orientare către serviciile sociale.

În conformitate cu articolul 13 alineatul (9) din Regulamentul privind Fondul de ajutor european destinat celor mai defavorizate persoane [Regulamentul (UE) nr. 223/2014], prezentul rezumat se bazează pe informațiile conținute în rapoartele de implementare pentru anul 2018, astfel cum au fost acceptate de Comisie[2]. Toate cele 27 de state membre au prezentat un raport de implementare. Regatul Unit nu a prezentat un raport, deoarece nu a implementat FEAD până în prezent. La fel ca în anii precedenți, prezentul raport de sinteză include evoluții și informații financiare ulterioare anului 2018 - în cazul în care acestea sunt disponibile - în special cu privire la următorul cadru financiar multianual (CFM) 2021-2027 și la inițiativele Comisiei pentru perioada 2019-2024.

2. EVOLUȚII RECENTE LA NIVELUL UE

CFM 2021-2027 și inițiativele Comisiei pentru perioada 2019-2024 privind combaterea sărăciei

Proporția persoanelor expuse riscului de sărăcie sau de excluziune socială a scăzut pentru al șaselea an consecutiv, ajungând la 21,9 % în 2018. Proporția celor care se confruntă cu precaritatea materială gravă a scăzut de la 6,6 % în 2017 la 5,9 % în 2018. Ca număr de persoane, acest procent reprezintă 29,7 milioane de persoane. Totuși, 110 milioane de persoane sunt în continuare expuse riscului de sărăcie și de excluziune socială. UE nu și-a îndeplinit obiectivul pentru 2020 de a reduce numărul de persoane expuse riscului de sărăcie sau de excluziune socială cu cel puțin 20 de milioane, reducând până în prezent numărul acestora cu 7 milioane. Copiii - în special cei ai căror părinți au un nivel scăzut de calificare - și persoanele cu handicap se confruntă cu un risc de sărăcie care este în mod considerabil mai ridicat. Tendința de creștere a excluderii de la accesul la locuințe și a lipsei unui adăpost nu a fost inversată din cauza presiunilor continue ale pieței imobiliare. Prin urmare, sprijinul FEAD este crucial pentru grupurile cele mai dezavantajate din societate.

---

[1] Regulamentul (UE) nr. 223/2014 al Parlamentului European și al Consiliului din 11 martie 2014 privind Fondul de ajutor european destinat celor mai defavorizate persoane (JO L 72, 12.3.2014, p. 1). Regulamentul a fost modificat în august 2018, prin revizuirea Regulamentului financiar: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?qid=1537946431022&uri=CELEX%3A02014R0223-20180802

[2] Decalajul în raportarea generală agregată este urmarea faptului că rapoartele de implementare au fost prezentate de statele membre la mijlocul anului 2019 și au fost apoi supuse unei proceduri de aprobare de către Comisie.

Pentru CFM 2021-2027, Comisia a propus combinarea FEAD cu Fondul social european Plus (FSE+). Propunerea privind FSE+ urmărește să îmbunătățească incluziunea socială prin creșterea ponderii alocărilor naționale FSE+ (la cel puțin 25 % comparativ cu 20 % în actualul FSE) și să combată precaritatea materială prin stabilirea unui obiectiv de 4 % la nivelul UE și a unei alocări minime de 2 % per stat membru. Comisia consideră că acest lucru va permite ca finanțarea combaterii precarității materiale să rămână stabilă în raport cu actualul CFM. În prezent, propunerea se află într-o fază avansată a negocierilor cu colegiuitorii. În aprilie 2019, Consiliul a convenit asupra unui mandat parțial de negociere pentru triloguri. În aceeași lună, Parlamentul European a adoptat un raport cu amendamente, confirmat prin votul noului PE. Între timp, au fost inițiate trilogurile privind FSE+.

De asemenea, Comisia pregătește o inițiativă de politică privind „garanția pentru copii". În conformitate cu principiul 11 al Pilonului european al drepturilor sociale, copiii au dreptul la servicii de educație și de îngrijire a copiilor preșcolari de calitate și accesibile din punct de vedere financiar, precum și la protecție împotriva sărăciei. Acest principiu afirmă, de asemenea, dreptul copiilor care provin din medii defavorizate la măsuri specifice de sporire a egalității de șanse. Prin urmare, inițiativa este un rezultat concret al planului de acțiune care pune în aplicare pilonul.

Ca răspuns la pandemia de coronavirus, au fost elaborate și adoptate două Inițiative pentru investiții ca reacție la coronavirus. A doua Inițiativă pentru investiții ca reacție la coronavirus (CRII+)[3], adoptată în aprilie 2020, prevede o flexibilitate extraordinară în utilizarea fondurilor structurale și de investiții europene. În plus, ea introduce măsuri specifice de sprijinire a celor mai defavorizate persoane prin modificarea normelor pentru Fondul de ajutor european destinat celor mai defavorizate persoane (FEAD) și pentru a permite autorităților de management, organizațiilor partenere și altor actori să reacționeze rapid la dificultățile emergente. De exemplu, va fi posibil să se furnizeze ajutor alimentar și asistență materială de bază prin intermediul unor vouchere, precum și să se ofere echipamente de protecție personală, reducându-se astfel riscul de contaminare. Va fi posibil să se finanțeze măsuri la o rată de 100 % pentru exercițiul financiar 2020-2021.

În plus, Comisia a propus un cadru financiar multianual (CFM) revizuit în contextul redresării în urma impactului pe care l-a avut pandemiei de COVID-19. În temeiul acestei propuneri, statelor membre li se oferă posibilitatea de a reinvesti în FEAD pentru a asigura un sprijin continuu și consolidat pentru persoanele cele mai defavorizate.

3. COORDONAREA FEAD LA NIVELUL UE

Pentru autoritățile de management, grupul de experți FEAD rămâne principalul forum de schimb de informații privind punerea în aplicare a fondului. Grupul de experți s-a reunit de două ori - în 2018 și în 2019 - pentru a discuta aspecte referitoare la implementarea programului FEAD, în special la măsurile auxiliare, la donațiile de alimente, la audituri și la coordonarea cu alte fonduri structurale. Comisia a prezentat statelor membre constatările și recomandările formulate, atât în evaluarea FEAD la jumătatea perioadei, cât și în raportul special al Curții de Conturi Europene privind FEAD. De asemenea, a oferit actualizări periodice cu privire la negocierile privind FSE+, punând accentul pe măsurile care vizează combaterea precarității materiale și integrarea socială a celor mai defavorizate persoane.

[3] https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/ro/qanda_20_574

În ceea ce privește relațiile cu părțile interesate, Comisia a găzduit 18 reuniuni ale rețelei FEAD între 2016 și sfârșitul anului 2019. În cadrul fiecărei reuniuni, participanții au avut ocazia de a prezenta studii de caz și de a împărtăși informații privind dificultățile legate de aspecte specifice ale punerii în aplicare a FEAD și soluții în acest sens, cum ar fi, de exemplu, activități de informare adresate celor mai defavorizate persoane - cum ar fi copiii, persoanele fără adăpost și persoanele în vârstă. În cadrul unei reuniuni din 2019, accentul a fost pus pe monitorizarea și evaluarea fondului, subliniindu-se eforturile substanțiale ale autorităților de management și ale organizațiilor partenere. În conformitate cu regulamentul, Comisia a găzduit, de asemenea, reuniuni anuale la nivelul UE în 2018 și 2019, coordonate de reprezentanți ai organizațiilor partenere. Acestea s-au axat pe trecerea la o nouă etapă de consolidare a capacităților. În următoarele 18 luni, activitățile de învățare reciprocă vor înlocui reuniunile rețelei FEAD. Acestea ar trebui să ajute „comunitatea FEAD" să discute mai eficient despre dificultățile rămase în ceea ce privește punerea în aplicare și oportunitățile oferite de viitorul FSE+.

4. PROGRESELE ÎNREGISTRATE ÎN IMPLEMENTAREA PROGRAMELOR OPERAȚIONALE

4.1. Implementare financiară

Implementarea financiară a programelor FEAD a fost accelerată în 2018. Valoarea totală a cheltuielilor publice eligibile angajate în vederea sprijinirii inițiativelor FEAD a crescut constant de la 564,7 milioane EUR în 2016, la 637,1 milioane EUR în 2017 și la 762,2 milioane EUR în 2018. La sfârșitul anului 2018, valoarea fondurilor angajate cumulate (pentru perioada 2014-2018) s-a ridicat la 2 732 de milioane EUR, reprezentând 61 % din resursele totale ale programelor (care includ fonduri UE și cofinanțare națională). De asemenea, în 2018, plățile către beneficiari au crescut semnificativ (497,9 milioane EUR) în comparație cu anii anteriori (409,9 milioane EUR în 2017 și 436,0 milioane EUR în 2016). A se vedea tabelul I din anexă[4] pentru o defalcare financiară detaliată în funcție de indicator și de stat membru.

Cererile de plată transmise Comisiei de către statele membre au vizat, în 2018, cheltuieli publice eligibile în valoare de 345,3 milioane EUR. Aceasta a reprezentat o scădere în raport cu anii anteriori (478,2 milioane EUR în 2017 și 353,4 milioane EUR în 2016), parțial ca urmare a flexibilității statelor membre în ceea ce privește depunerea cererilor de plată. Valoarea totală a cheltuielilor publice eligibile declarate Comisiei pentru perioada 2014-2018 s-a ridicat la 1 223,3 milioane EUR.

Până la 31 decembrie 2019, Comisia a plătit în total 1,5 miliarde EUR cu titlu de plăți intermediare (955 de milioane EUR la sfârșitul anului 2018) - reprezentând peste 38 % din totalul alocărilor pentru perioada 2014-2020.

Implementarea financiară a FEAD se află, în general, pe calea cea bună și corespunde progreselor înregistrate în punerea în aplicare a programului pe teren (a se vedea secțiunea următoare). Indicatorii arată că punerea în aplicare a fost accelerată, în general, în pofida unei stagnări a cererilor de plată agregate. În plus, până în prezent, au fost făcute în mod automat foarte puține dezangajări (numai în cadrul programului Regatului Unit - care nu a fost implementat).

[4] Mai multe state membre au actualizat anumite valori ale indicatorilor comuni de resurse FEAD pentru 2015, 2016 și 2017. Prin urmare, valorile raportate în această secțiune pot fi diferite față de cele publicate în anii anteriori.

4.2 Punerea în aplicare pe teren

Persoanele cărora li se adresează FEAD și profilul destinatarilor finali

În 2018, s-a acordat în continuare sprijin FEAD în 26 de state membre, pe baza progreselor înregistrate în anii anteriori. Majoritatea statelor membre (22 din 26) au distribuit produse alimentare și/sau asistență materială de bază și au furnizat măsuri auxiliare (PO I - a se vedea tabelul 1), CY, HU și LT distribuind asistența materială de bază pentru prima dată în 2018[5]. Patru state membre au continuat să deruleze programe de incluziune socială (PO II - a se vedea tabelul 1). RO nu a furnizat asistență în 2018, din cauza întârzierilor înregistrate în reelaborarea programului său operațional ca urmare a modificărilor instituționale, care au fost agravate de probleme legate de achizițiile publice.

Tabelul 1: Tip de asistență acordată în 2018

PO	Tip de asistență	Stat membru
PO I	Ajutor alimentar	BE, BG, EE, ES, FI, FR, IT, MT, PL, PT, SI (11)
	Asistență materială de bază	AT (1)
	Ambele	CY, CZ, EL, HR, HU, IE, LT, LU, LV, SK (10)
PO II	Incluziune socială	DE, DK, NL, SE (4)

Sursă: SFC2014

Se estimează că, în 2018, 12,6 milioane de persoane au beneficiat de asistență alimentară prin FEAD, 1 milion de persoane au primit asistență materială și 39 000 de persoane au beneficiat de sprijin pentru incluziune socială. Aproape 13 milioane de persoane au beneficiat de sprijin FEAD, potrivit unei estimări prudente bazate pe media anuală raportată în evaluarea FEAD la jumătatea perioadei pentru perioada 2014-2017[6]. Cele mai semnificative creșteri ale numărului de persoane la care a ajuns sprijinul s-au constatat în HU (cu 185 000 de persoane mai mult decât în 2017), în IE (cu 92 011 mai multe persoane), în BE (cu 82 619 mai multe persoane) și în PT (cu 41 276 mai multe persoane, însă numărul acestora este în continuare redus). În schimb, în 17 state membre sprijinul a ajuns la mai puține persoane, în special în HR (cu 214 068 de persoane mai puțin decât în 2017), în BG[7], în ES, în FR (deși numărul este încă mare) și în CZ. RO continuă să se confrunte cu probleme în ceea ce privește implementarea (mai multe detalii în acest sens sunt oferite în cele ce urmează).

5 Italia a început să distribuie asistență materială de bază în 2018 în cadrul măsurii 4, dar nu a introdus nimic în sistemul de monitorizare

6 În programele operaționale în care se oferă acelorași persoane atât sprijin alimentar, cât și asistență materială de bază, aparenta suprapunere a datelor din raportul anual de implementare a fost scăzută din acesta în scopul raportării cifrelor agregate

7 În raportul de implementare din 2018, autoritățile din BG și-au revizuit indicatorii de realizare pentru acest an și pentru anii anteriori. Prin urmare, valorile publicate în prezentul raport pot fi diferite față de cele raportate în anii anteriori.

Figura 1: Numărul de persoane care beneficiază de sprijin alimentar și/sau asistență materială de bază

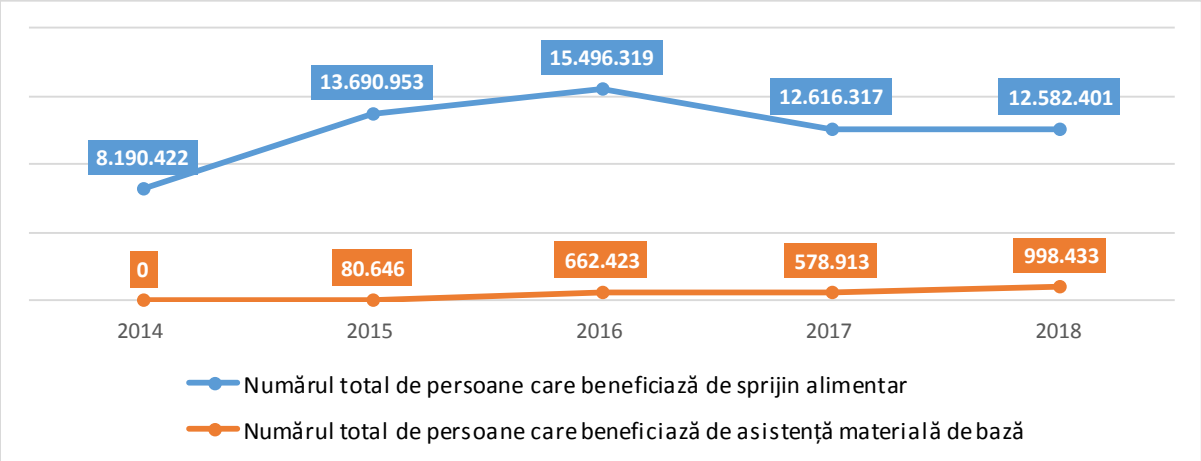
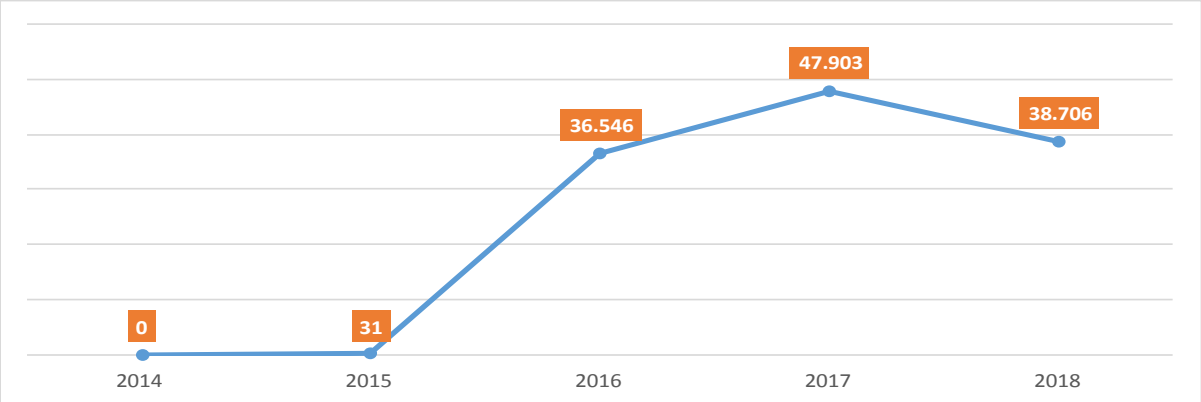

Figura 2: Numărul total de persoane care beneficiază de sprijin pentru incluziunea socială

Sursă: SFC2014

Profilul general al destinatarilor finali ai sprijinului FEAD a rămas în mare parte neschimbat. La fel ca în anii anteriori, cel mai mare grup, cu puțin sub jumătate (48 %) dintre persoanele care au beneficiat de asistență, a fost reprezentat de femei. Copiii au beneficiat de aproape 30 % din sprijinul disponibil, urmați de migranți, de persoanele de origine străină sau de minorități (10 %) și de persoanele fără adăpost (7 %). În 2018, 8 % dintre destinatarii finali ai FEAD au fost persoane în vârstă de cel puțin 65 de ani și 5 % au fost persoane cu handicap. Aceste cifre reprezintă estimări ale organizațiilor partenere și ar trebui tratate cu prudență.

Copiii au reprezentat 29 % dintre persoanele care au primit ajutor alimentar, asistență materială de bază sau asistență pentru incluziune socială în 2018. Această proporție a rămas stabilă în comparație cu anii anteriori. În mai multe state membre, copiii au primit cea mai mare pondere a ajutorului alimentar - în special în CY, HR, MT, HU și CZ - situându-se între 44 % și 92 % din totalul destinatarilor finali. În mod similar, în CY, IE, HU și AT copiii au reprezentat, într-o proporție ridicată, destinatarii finali ai asistenței materiale de bază - aceasta fiind cuprinsă între 93 % și 100 %. Programele din aceste țări prevăd sprijin specific pentru copii. Copiii din alte state membre (de exemplu, din BE, din ES și din FR) sunt, într-o proporție ridicată, destinatarii ajutorului alimentar, deoarece programele respectivelor state membre ajung la familii cu copii aflați în situații de vulnerabilitate.

Caseta 1: Exemple la nivel național care ilustrează modul în care ajutorul a fost acordat copiilor

Republica Cehă: CZ oferă mese subvenționate copiilor defavorizați din școli. Se consideră că alimentația publică de înaltă calitate în școli pentru copiii de vârstă preșcolară și școlară încurajează frecventarea școlii într-o mai mare măsură de către elevi. Numărul școlilor care participă la astfel de scheme crește în mod constant. În ceea ce privește asistența materială, bunurile distribuite în CZ includ cinci tipuri de preparate pentru sugari și de lapte pentru copii din diferite grupe de vârstă, precum și hrană pentru bebeluși.

Cipru: Copiii reprezintă o proporție mare a destinatarilor finali, atât ai ajutorului alimentar (92 %), cât și ai asistenței materiale (100 %). Școlarii primesc mese gratuite pregătite în cantinele școlare.

Croația: Un program școlar oferă asistență copiilor care trăiesc în sărăcie sau care sunt expuși riscului de sărăcie. Acești copii primesc mese în școli, precum și ghiozdane și alte materiale școlare.

Malta: În 2018 a fost lansată o schemă (ca măsură auxiliară) pentru a distribui fructe, legume și lapte școlarilor, pentru a contribui la crearea unei culturi a alimentației de calitate și durabile în rândul celor mici. De asemenea, copiii care provin din familii vulnerabile și cu venituri foarte mici primesc asistență pentru nevoile lor legate de școală, cum ar fi pentru achiziționarea de uniforme, pentru articole de papetărie, pentru activități extrașcolare și pentru alte nevoi de bază.

Ungaria: Copiii constituie o proporție ridicată a destinatarilor finali. Copiii proveniți din familii sărace primesc sprijin sub formă de pachete de produse alimentare și de asistență materială de bază.

Irlanda: Copiii care provin din familiile care recurg la băncile de alimente beneficiază, de asemenea, de aceste scheme. Totodată, de trusele pentru noile locuințe (care includ truse pentru bebeluși), care sunt oferite familiilor de refugiați care se mută în locuințe noi, beneficiază și copiii. În 2018, 40 000 de școlari și 1 000 de copii ai solicitanților de protecție internațională care locuiesc în spații de cazare oferite de stat au primit truse școlare.

Austria: Sprijinul sub formă de ghiozdane și de alte materiale școlare se adresează direct copiilor de vârstă școlară ai căror familii primesc venituri minime.

Spania: Pentru a răspunde nevoilor specifice ale copiilor și pentru a contribui la sănătatea, la creșterea și la dezvoltarea lor, familiilor dezavantajate li se oferă produse alimentare specifice (de exemplu, borcane cu mâncare pentru bebeluși, cereale pentru sugari și lapte praf pentru copiii de vârstă mică).

Aproximativ 10 % dintre destinatarii finali au fost migranți, persoane de origine străină sau aparținând unei minorități. Totuși, trebuie remarcat faptul că informațiile cu privire la migranții care primesc sprijin nu sunt întotdeauna raportate, din motive de protecție a datelor (EL, FR și SK). Printre aceste grupuri, cele mai vizate (menționate în 45 % dintre PO care vizează migranții) au fost refugiații și solicitanții de azil.

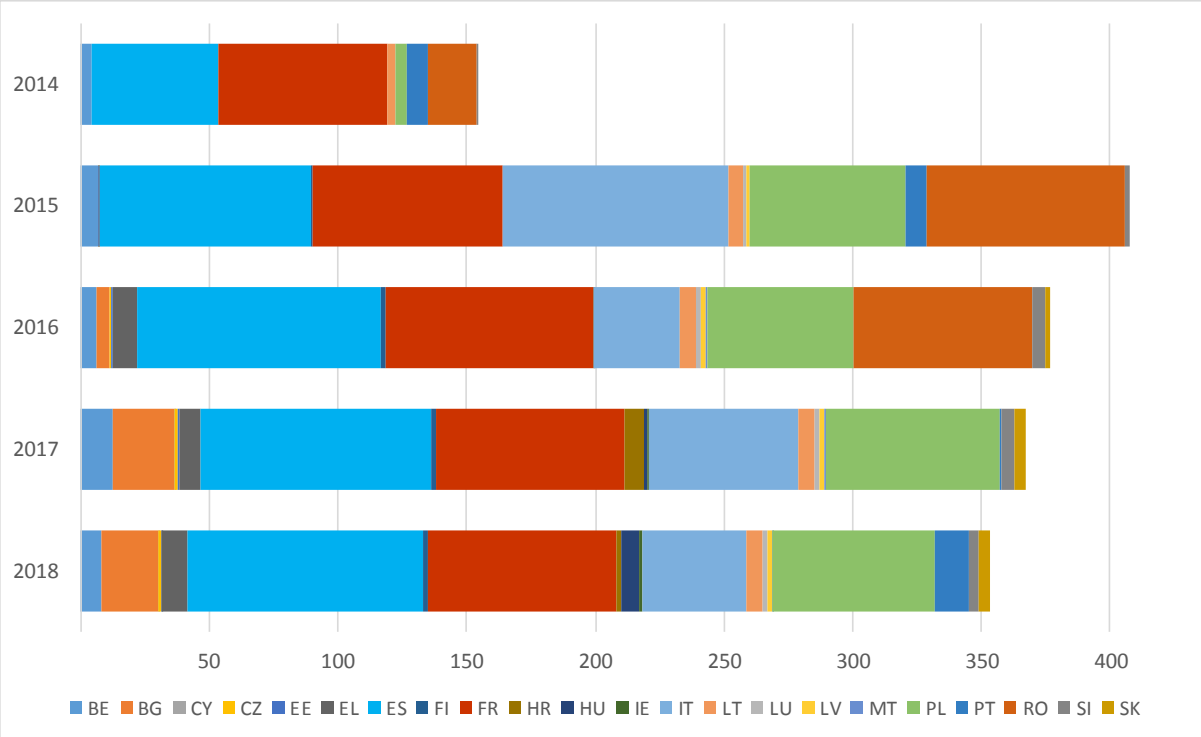
Se estimează că 7 % dintre destinatarii finali ai FEAD au fost persoane fără adăpost, într-o proporție mai ridicată în 2018 comparativ cu 2017. Totuși, este deosebit de dificil de estimat numărul de persoane fără adăpost, deoarece acestea nu sunt înregistrate și adesea sunt foarte reticente în a furniza informații cu caracter personal. În plus, principalul motiv pentru

care a crescut numărul persoanelor fără adăpost este faptul că FR a raportat cifrele pentru 2018, deși nu a făcut acest lucru în anul anterior. În CZ, FR și IE, mai mult de 10 % dintre persoanele fără adăpost beneficiază de ajutor alimentar. În afară de ES, proporția persoanelor fără adăpost care primesc asistență a scăzut în 2018 comparativ cu 2017, în special în IT.

PO I – Asistență alimentară

Ajutorul alimentar a rămas în mare măsură stabil în comparație cu anul precedent. Majoritatea celor 21 de state membre participante la program au mărit sau au menținut cantitatea de alimente oferite. În general, în 2018 au fost oferite alimente în cantități ușor mai mici decât în 2017, deoarece furnizarea meselor sau a pachetelor de produse alimentare a scăzut în unele dintre statele membre mai mari. Cinci state membre (ES, FR, PL, IT și BG) au furnizat 82 % din volumul total de alimente oferite în 2018. Trei state membre au mărit semnificativ cantitatea de produse alimentare oferite (PT, HU și IE). Zece state membre au oferit mai puține produse alimentare decât în 2017 - în cazul BE, EE, HR, IT și SI, cantitatea de produse alimentare oferite a fost în mod semnificativ mai mică.

Figura 3: Ajutorul alimentar furnizat în perioada 2014-2018 (mii de tone), per stat membru

Sursă: SFC2014

Mai mult de jumătate (55 %) din ajutorul alimentar a constat în produse lactate și făină, pâine, cartofi și alte produse care conțin amidon. Proporția produselor lactate a fost deosebit de ridicată în BE și FR. În FI, IT, LV și SK, proporția de făină, pâine, cartofi și alte produse care conțin amidon a fost ridicată. Cantitatea de fructe și legume distribuite a crescut constant, de la 9 % în 2014 la 17 % în 2018[8]. Cantitatea de grăsimi și uleiuri a variat, ridicându-se în medie la 6 %. Proporția mâncărurilor preparate este destul de ridicată în HU și IE, dar este, în rest, rezonabil de scăzută, ajungând la aproximativ 11 % în întreaga UE. În IE, mâncărurile preparate fac parte din categoria de produse alimentare pe care le solicită

[8] De asemenea, ca urmare a creșterii înregistrate în domeniul distribuției de alimente în PT, unde fructele și legumele sunt distribuite într-o proporție ridicată.

organizațiile partenere. Acest lucru se datorează cererii clienților și, prin urmare, contribuie la reducerea risipei de alimente. Costul alimentelor distribuite per persoană variază semnificativ între statele membre și de la un an la altul. În mare parte, variația este generată de cantitatea și de tipul de produse distribuite (cum ar fi rata ridicată a produselor proaspete), precum și de intensitatea sprijinului.

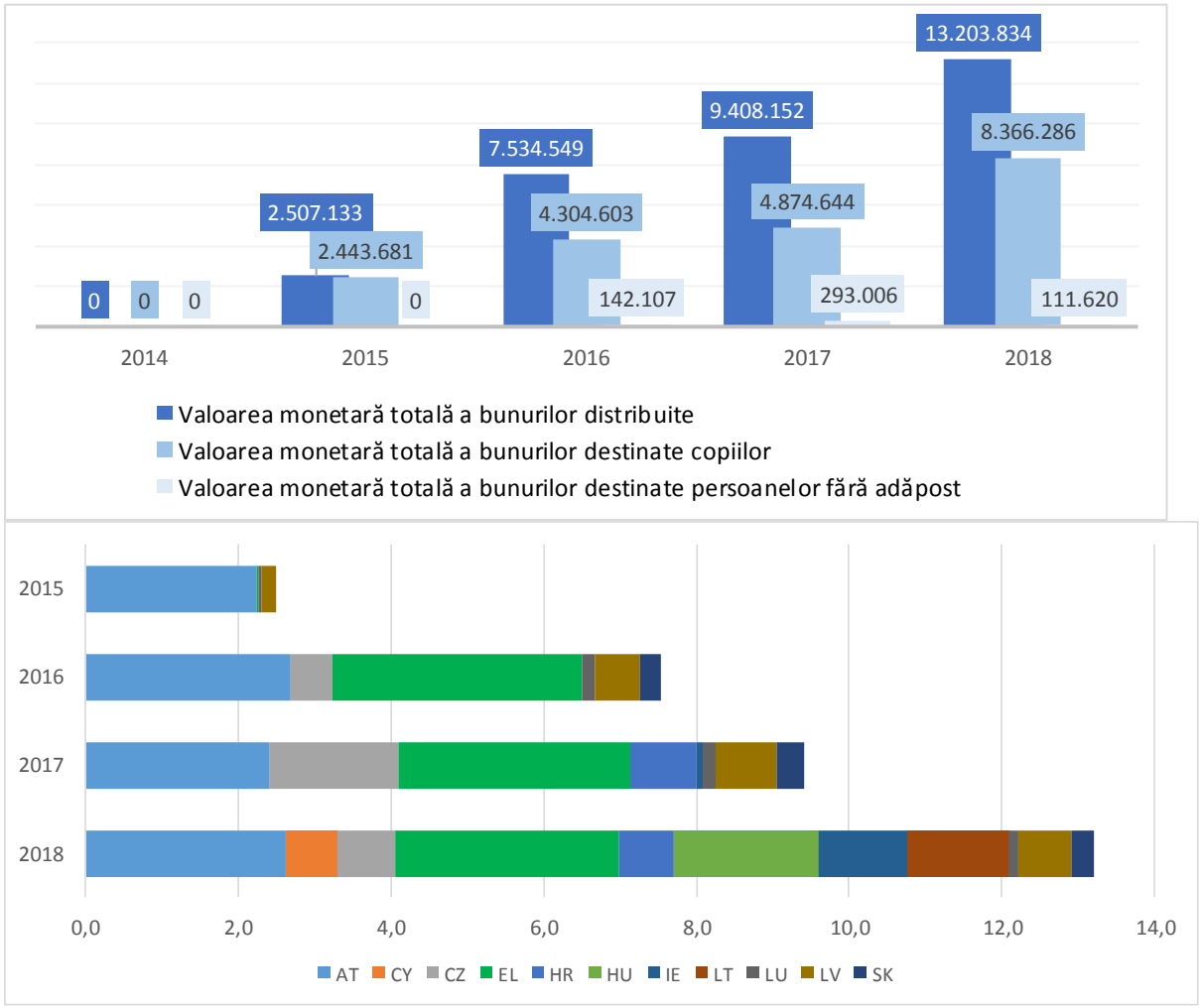
Toate cele 21 de state membre care distribuie alimente - cu excepția CY - au realizat acest lucru sub forma unor pachete de produse alimentare standardizate. 14 state membre au oferit, de asemenea, mese: BE, BG, CY, CZ, EL, ES, FI, HR, HU, IE, IT, LV, PL și SK. Unele au oferit, de asemenea, mese gata preparate pentru elevi (CY, CZ, HR și IT) sau pentru persoanele fără adăpost (FI, HU, IT, LV, PL și SK). Banca de alimente din EE a colaborat strâns cu autoritățile locale și a cooperat cu municipalitățile pentru ca ajutorul alimentar să ajungă într-o măsură cât mai mare în gospodăriile oamenilor. Datorită unei bune comunicări între parteneri, 95 % din totalul pachetelor de ajutor alimentar au fost distribuite în perioada vizată. La fel ca în anii precedenți, livrările de produse alimentare de către organizațiile partenere din BG, CY, HU și ES au fost finanțate integral din FEAD, în timp ce, în celelalte state membre, organizațiile partenere au completat ajutorul alimentar FEAD cu produse alimentare care au fost donate sau finanțate din alte surse.

PO I - Asistență materială de bază

De asemenea, a crescut semnificativ numărul persoanelor care au beneficiat de asistență materială de bază. În 2018, statele membre au distribuit 13,2 milioane EUR pentru asistența materială de bază, cu 29 % mai mult decât în 2017, proporție care crescuse deja cu 25 % în raport cu 2016. Această creștere semnificativă s-a datorat în mare măsură faptului că trei state membre au distribuit asistență materială de bază pentru prima dată în 2018 - CY, HU și LT. Opt state membre au continuat să distribuie asistență materială de bază la fel ca în anul precedent (AT, CZ, EL, HR, IE, LU, LV și SK). Majoritatea bunurilor au fost distribuite în trei state membre: AT, CZ și EL (a se vedea figura 4). Persoanele fără adăpost au fost vizate în CZ, EL, HR și SK, acestea primind produse de igienă și alte bunuri. În HR au primit, de asemenea, articole de bucătărie și îmbrăcăminte, iar în EL și HR au primit saci de dormit/pături.

Rechizitele școlare și produsele de îngrijire personală pentru familiile cu copii au reprezentat, în continuare, principalele articole din cadrul asistenței materiale de bază. În 2018, articolele furnizate familiilor cu copii au inclus articole de papetărie și materiale școlare (AT, EL, HR, IE și LV), ghiozdane (AT, EL, HR și LV), pachete pentru îngrijirea bebelușilor (HR, HU și IE), scutece și șervețele umede pentru copii (EL) și echipamente sportive și îmbrăcăminte (HR). În EL, IE, HU, LU, LV și SK, au fost distribuite, de asemenea, articole precum detergent de rufe, detergent pudră (pentru rufe colorate), detergent de vase, scutece, cremă și săpun pentru bebeluși și copii de vârstă mică, șervețele umede și scutece.

Figura 4. Valoarea monetară totală a bunurilor distribuite în perioada 2014-2018, pe stat membru

Sursă: SFC2014

PO I – Măsuri auxiliare

Toate statele membre care au implementat programe PO I în 2018 au introdus, de asemenea, măsuri auxiliare. Măsurile de succes au inclus: (i) activități de comunicare legate de „consilierea cu privire la gestionarea bugetului gospodăriei", de „prevenirea risipei alimentare" și de „selectarea produselor alimentare" (PT); (ii) o revistă în limbile estonă și rusă, intitulată „Ajutor"[9] distribuită destinatarilor ajutorului alimentar (EE); (iii) distribuirea de broșuri cu rețete care includ ingrediente din pachetele de produse alimentare FEAD și produsele alimentare donate în mod obișnuit (FI); (iv) proiectul „Suntem împreună", al Crucii Roșii, care oferă copiilor din mediile dezavantajate din punct de vedere social experiențe culturale, ajutor pentru efectuarea temelor, mentorat și alte tipuri de asistență (SI); (v) proiectul „Abordarea vulnerabilității economice prin oportunități de voluntariat", gestionat de organizația Caritas a Arhiepiscopiei din Zadar (HR), care, pe lângă faptul că furnizează asistență materială, motivează participanții să ia măsuri pentru a elimina cauzele sărăciei; și

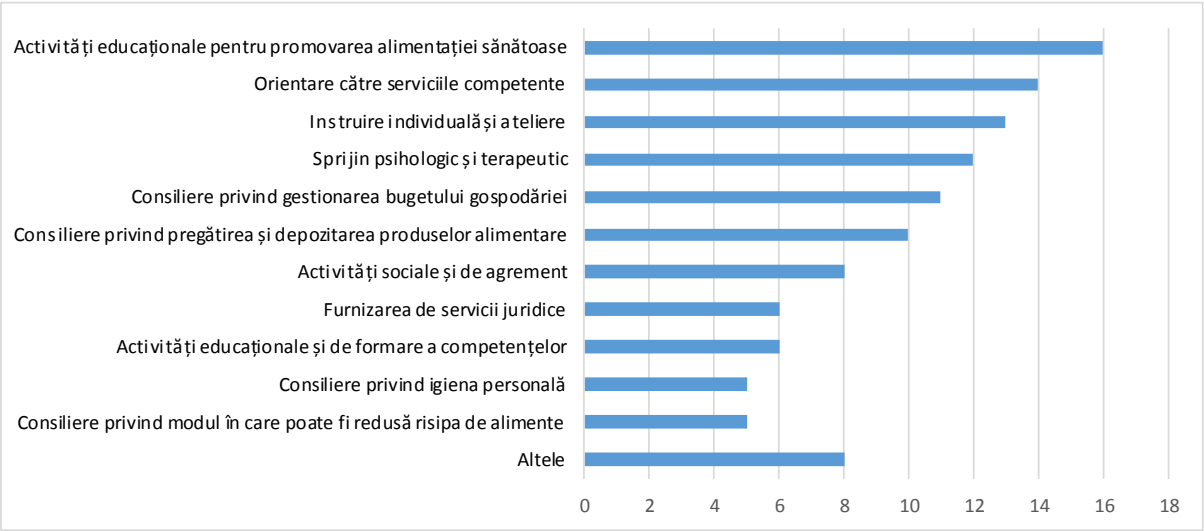
9 Numărul din 2018 al revistei a fost dedicat alimentației sănătoase, un nutriționist oferind recomandări pentru rețete sănătoase pe baza produselor alimentare furnizate în pachet. Revista include, de asemenea, datele de contact ale 38 de organizații, care pot oferi sprijin suplimentar.

(vi) distribuirea, odată cu ghiozdanele, a unei broșuri prin care li se oferă elevilor sfaturi legate de subiecte diferite, de la școală și muncă, la probleme psihologice (AT).

Majoritatea statelor membre au aplicat o combinație de măsuri auxiliare, doar câteva dintre acestea alegând să se concentreze numai asupra uneia sau a două activități. Măsurile auxiliare puse în aplicare în 2018 (a se vedea figura 5) au inclus:

- Consiliere privind pregătirea și depozitarea produselor alimentare (BE, BG, EE, FI, FR, LT, LU, PL, PT, SK)
- Activități educaționale pentru promovarea atelierelor dedicate gătitului și alimentației sănătoase (BE, BG, CZ, EE, ES, FI, FR, HR, IT, LT, LU, LV, MT, PL, PT, SI)
- Consiliere privind modul în care poate fi redusă risipa de alimente (BE, BG, LT, PL, PT)
- Consiliere privind igiena personală (BG, HU, LT, LV, SK)
- Orientare către serviciile competente (de exemplu, către serviciile sociale/administrative) (AT, BE, BG, EE, ES, FI, FR, IE, IT, LT, LU, LV, MT, SK)
- Instruire individuală și ateliere (BE, BG, CZ, EE, EL, ES, FR, LT, LU, LV, MT, SI, SK)
- Sprijin psihologic și terapeutic (BE, BG, CZ, CY, EE, EL, HU, IT, LT, LV, SI, SK)
- Consiliere privind gestionarea bugetului gospodăriei (BE, BG, CZ, EL, FI, IT, LT, LV, MT, PL, PT, SK)
- Activități sociale și de agrement (CZ, EL, FI, FR, LT, LU, PL, SI)
- Activități educaționale și programe de formare a competențelor (EE, HR, IT, LT, MT, SI)
- Furnizarea de servicii juridice (BE, EE, FR, IT, LT, SK)
- Altele (BE, EE, FI, IE, IT, LV, MT, SI)

Figura 5: Tipuri de măsuri auxiliare implementate în 2018 (n=22)

PO II – Incluziune socială

La fel ca în anii precedenți, DE, DK, NL și SE au pus în aplicare acțiuni de incluziune socială.

În DE, principala activitate a constat în acordarea de sprijin adulților nou-veniți și persoanelor fără adăpost și în îmbunătățirea accesului acestora la măsurile de consiliere

și de sprijin. DE a depășit deja diverse obiective în acest domeniu. Aproape 90 % dintre acești adulți nou-veniți și persoane fără adăpost care au participat la activitățile de incluziune socială din 2018 au continuat să utilizeze serviciile sociale (comparativ cu obiectivul de 50 %). Numărul total de persoane fără adăpost și de persoane expuse riscului de a rămâne fără adăpost care au primit consiliere până în 2018 a fost de 21 564 de persoane - ceea ce depășește deja obiectivul specific al programului. De asemenea, s-au înregistrat progrese semnificative în ceea ce privește ajutorul acordat copiilor nou-veniți în vârstă de grădiniță (12 237) și părinților acestora (13 734). Prin urmare, obiectivul de a acorda ajutor unui număr de 19 700 de copii și părinți până în 2020 ar trebui să fie realizabil.

În DK, condițiile pentru persoanele fără adăpost – și pentru persoanele fără adăpost din alte țări ale UE cu permise de ședere în DK – s-au îmbunătățit datorită accesului la adăposturi și la asistenți sociali. Prin intermediul activităților de informare, aceste persoane au primit cazare temporară, au putut participa la evenimente sociale și de relaționare și au putut dobândi experiență de muncă cu ajutorul unei întreprinderi private. Activitățile au fost adaptate la situația deosebit de vulnerabilă a migranților fără adăpost care se confruntă cu bariere lingvistice și cu alte dificultăți. În perioada 2014-2018, au beneficiat de aceste activități 1 412 persoane în total, depășind-se deja obiectivul stabilit pentru perioada de programare 2014-2020 (1 400).

În NL, proiectul „Persoanele în vârstă din cartier” a continuat în 2018, cu 776 de participanți. Numărul acestora a fost mai mic decât în 2017, dar s-a situat mult peste nivelul din 2016. Proiectul urmărește atenuarea excluziunii sociale în rândul persoanelor în vârstă defavorizate. Toate persoanele incluse în proiect aveau peste 65 de ani. Numărul total de participanți în perioada 2014-2018 a fost de 2 274 - 45 % din obiectivul vizat (5 000). Un rezultat important a fost acela că, după doi ani în program, aproximativ 84 % dintre persoanele în vârstă cărora li s-au acordat ajutoare erau încă implicate, 45 % au declarat că și-au extins rețeaua socială, iar 35 % au declarat că și-au consolidat competențele digitale și financiare. În 2018, a fost acordată o atenție sporită sprijinirii persoanelor în vârstă provenite dintr-un context de migrație, cum ar fi, de exemplu, cele de origine turcă sau marocană, care nu sunt ușor accesibile și, prin urmare, tind să se izoleze. 29 % dintre participanții la proiect nu s-au născut în Țările de Jos.

Măsurile de incluziune socială din SE pun accentul pe promovarea sănătății și a informațiilor de bază privind societatea suedeză destinate persoanelor defavorizate provenite din alte țări din UE sau SEE. Principalele grupuri țintă sunt persoanele fără adăpost (sau persoanele expuse riscului de a rămâne fără adăpost), migranții, persoanele de origine străină, minoritățile și femeile. Până în prezent, au beneficiat de program 2 016 persoane, dintre care 414 în 2018. Procentul persoanelor care declară că au beneficiat de sprijin sau de asistență a crescut în mod constant din 2016, de la 43 % la 84 % în 2018. Proporția persoanelor care declară că au condiții îmbunătățite pentru gestionarea sănătății și a igienei a crescut, de asemenea, de la 38 % în 2016 la 82 % în 2018. Obiectivul de 40 % pentru ambii indicatori a fost depășit în mod semnificativ.

Obstacole în calea implementării

19 state membre au raportat obstacole în calea implementării. Printre acestea s-au numărat: (i) provocările rămase în ceea ce privește logistica, de exemplu, livrarea și depozitarea (EL, FI, HU, PT); (ii) aspecte de natură juridică, de exemplu, achizițiile publice sau protecția datelor (BE, BG, EE, EL, HU, IT, MT, PT, RO); (iii) lipsa de capacitate a organizațiilor partenere (DK, HU, PL); (iv) provocări legate de capacitatea de a ajunge la grupurile țintă (EE, HU, LV, PL și SE); (v) dificultăți legate de monitorizarea și colectarea datelor privind destinatarii finali (HU, IT, RO); și (vi) probleme legate de bunurile distribuite,

de exemplu, de calitatea, de diversitatea și de greutatea acestora[10] (FR, HU). Au existat, de asemenea, dificultăți în ceea ce privește implementarea generală în RO, în special probleme legate de achizițiile publice și de capacitate. În pofida monitorizării periodice și a sprijinului acordat de Comisie, precum și a utilizării în mod activ a asistenței tehnice disponibile pentru îmbunătățirea capacității autorității de management a FEAD, problemele nu au putut fi rezolvate în cursul anului de raportare.

Flexibilitatea FEAD și cooperarea strânsă dintre autoritățile de management și organizațiile partenere au ajutat țările să depășească multe dintre aceste obstacole. În IT, autoritatea de management a organizat o reuniune cu beneficiarii asistenței materiale pentru a oferi sprijin suplimentar pentru problemele legate de implementare. În 2018, FR și-a modificat sistemul de gestionare și a adoptat proceduri noi, în special pentru controlul intern, logistica și asistența tehnică pentru finalizarea pistei de audit a programului.

Principii orizontale

Articolul 5 din Regulamentul FEAD identifică principii orizontale care ar trebui aplicate la nivel general în conceperea și implementarea fondului. Acestea includ complementaritatea finanțării, egalitatea de gen, nediscriminarea, evitarea risipei de alimente, o dietă echilibrată și aspecte legate de mediu și climă. Statele membre ar trebui să respecte aceste principii și să raporteze cu privire la acest lucru în rapoartele lor anuale de implementare.

Statele membre țin seama de aceste principii generale. Ele garantează principiul complementarității prin utilizarea altor instrumente de finanțare. În EE, Ministerul Afacerilor Sociale este, de asemenea, organismul intermediar pentru FSE, care asigură o viziune unitară și un flux de informații privind serviciile furnizate de cele două fonduri. FI a raportat sinergii între proiectele de incluziune socială cofinanțate de FSE, care servesc ca măsuri auxiliare pentru distribuirea produselor alimentare FEAD.

Mai multe state membre au explicat modul în care aplică principiul egalității de gen. CZ se adresează mamelor singure, pe care le consideră a fi un grup deosebit de vulnerabil. DE se axează pe consilierea femeilor în ceea ce privește îngrijirea copiilor și problemele de sănătate și a elaborat fișe informative privind egalitatea de gen, pentru a fi utilizate de către organizațiile partenere. În SE, două proiecte vizează în special sănătatea femeilor, iar alte proiecte au fost adaptate pentru a fi direcționate într-o mai mare măsură către femei. În SE și NL, 80 % dintre destinatarii asistenței pentru incluziune socială au fost femei.

Majoritatea statelor membre au menționat în mod explicit acțiunile de combatere a discriminării. DE și LV oferă orientări și ateliere de lucru privind nediscriminarea. În HU, sunt luate în considerare nevoile speciale ale persoanelor cu handicap, de exemplu, distribuția produselor alimentare se realizează în locuri în care nu există bariere și, de asemenea, se oferă ajutor pentru colectarea pachetului de produse alimentare. LU asigură accesibilitatea persoanelor cu handicap. BG susține că FEAD contribuie la egalitatea de șanse, furnizând mese specifice bazate pe etnie și religie.

Majoritatea programelor naționale FEAD acordă prioritate măsurilor de combatere a risipei de alimente. IE reduce risipa de alimente prin combinarea alimentelor colectate din supermarketuri cu furnizarea de alimente finanțată de FEAD. În MT și ES, pachetele de produse alimentare sunt adaptate la nevoile persoanelor care le primesc, pentru a se evita

[10] Au fost semnalate și alte probleme legate de cazuri mai izolate, de exemplu: produse alimentare nefurnizate (EL), bunuri distruse sau deteriorate (EL), calcularea eronată de către autoritatea de management a unui indicator care a trebuit corectat (CY), cantitate insuficientă de alimente furnizate pentru grupul țintă (HR), sarcina administrativă și resursele financiare limitate (EE), dezinteres din partea organizațiilor partenere (SK), măsuri care, pentru moment, nu sunt considerate adecvate, ceea ce conduce la întârzieri în implementare (RO), atitudini sociale față de grupul țintă (SE).

risipa. SI acordă prioritate eficienței sistemului de distribuție a produselor alimentare pentru a se asigura că oamenii primesc produsele rapid și în mod adecvat înainte de data la care acestea expiră. În BE, supa proaspătă, pregătită din produsele alimentare nevândute, este distribuită în cadrul FEAD. BE încurajează, de asemenea, prin scutirea de TVA, donațiile de produse alimentare și încheierea unor contracte de transport între sectorul dedicat ajutorului alimentar și marea distribuție. În FR, legea „anti-risipă" din 2016 este aplicată pe scară largă de către organizațiile partenere, ceea ce a condus la o reducere semnificativă a risipei de alimente. În 2016, în procedura de licitație pentru selectarea furnizorilor a fost adăugat criteriul potrivit căruia este necesar să se țină seama de amprenta de carbon la transportul produselor alimentare. În HR, documentația pentru cererile de propuneri care vizează precaritatea alimentară, lipsa materialelor de bază și asistența tehnică specifică modul de a preveni risipa de alimente, de a asigura siguranța produselor și de a proteja sănătatea publică și mediul. În LT, toate resturile din pachetele de produse alimentare sunt duse la cantinele care pregătesc și livrează mâncare pentru persoanele fără adăpost.

Multe state membre au declarat că distribuie alimente variate și echilibrate din punct de vedere nutrițional. În FR, mesele sunt adaptate vârstei și condițiilor de viață ale persoanelor care le primesc. În PT, pachetele de produse alimentare își propun să îndeplinească cel puțin 50 % dintre cerințele privind valoarea energetică și nutrițională pentru o persoană, iar porțiile zilnice includ fiecare dintre cele șapte grupe de alimente. În SK, componența pachetelor de produse alimentare a fost evaluată de autoritatea competentă din domeniul sănătății publice pentru a asigura echilibrul nutrițional adecvat. În EE, a fost consultat Institutul Național pentru Întărirea Sănătății cu privire la pachetele de produse alimentare, care a recomandat excluderea celor mai frecvenți alergeni (de exemplu, nucile și alimentele care conțin nuci). BG a ținut seama de instrucțiunile Ministerului Sănătății, precum și de feedbackul destinatarilor. LV a organizat activități de promovare a sănătății privind, de exemplu, dieta și stilul de viață sănătoase, problemele legate de îngrijirea copiilor, prevenirea dependenței, competențele necesare acordării primului ajutor, răspunsul la situații de urgență și prevenirea bolilor.

Multe state membre țin seama de aspectele climatice și de mediu. AT raportează că au fost alese produse de înaltă calitate și durabile din motive ecologice. În CZ, prin FEAD se comandă numai produse ecologice care încurajează reciclarea. Organizațiile partenere selectează produsele dintr-un coș de bunuri în funcție de nevoile clienților lor. Astfel, se reduce la minimum riscul furnizării unor bunuri nedorite și se evită risipa.

Evaluări

Activitățile FEAD în statele membre au, în general, efecte pozitive, conform unor evaluări amănunțite. De exemplu, raportul LU a concluzionat că sprijinul FEAD permite țării să își elibereze bugetul pentru alte nevoi publice. În PT, un studiu național a demonstrat că ajutorul alimentar a permis ca 72 % dintre persoanele vizate de PO să își gestioneze mai bine bugetul gospodăriei. Evaluarea FR a menționat incertitudinea creată în ceea ce privește legătura dintre programul FEAD și reducerea sărăciei, având în vedere natura complexă și multidimensională a sărăciei. Totuși, întrucât ajutorul alimentar reprezintă primul contact cu persoanele care se confruntă cu dificultăți și deschide calea către sprijinul personalizat, impactul său pozitiv ar trebui să fie observabil în timp.

Unele state membre au utilizat criterii de evaluare specifice și/sau au evaluat probleme specifice. BE a efectuat un studiu de piață pentru a verifica ce produse sănătoase ar putea fi cumpărate și distribuite cu un impact minim asupra mediului. EL a analizat contribuția

programului la combaterea insecurității alimentare, și anume măsura în care acesta a obținut un aport nutritiv în conformitate cu recomandările științifice și măsura în care a îmbunătățit calitatea vieții beneficiarilor.

Caseta 2: Activitățile de evaluare în IE și ES

În IE, autoritatea de management a FEAD desfășoară în mod regulat sondaje în rândul părților interesate. Principalele constatări evidențiază faptul că sprijinul are un impact pozitiv asupra persoanelor dezavantajate, ajutându-le să progreseze în viață și să își sporească numărul contactelor sociale, precum și faptul că banii pot fi alocați pentru alte acțiuni esențiale. Calitatea superioară a truselor școlare a fost apreciată, iar copiii care au beneficiat de ele au fost foarte încântați să aibă articole de calitate similară cu cea a articolelor prietenilor lor. Un alt beneficiu esențial constă în faptul că băncile de alimente au reușit să își sporească proviziile și să asigure regularitatea acestora. În plus, „FoodCloud Hubs" - principala organizație parteneră - a reușit să combine produsele alimentare colectate din supermarketuri cu cele finanțate de FEAD. Acest lucru este pozitiv pentru mediu, întrucât, cu cât sunt trimise mai puține deșeuri alimentare la depozitele pentru deșeuri, cu atât emisiile de carbon sunt mai mici.

În ES, Crucea Roșie și Federația Băncilor de Alimente au efectuat o evaluare cuprinzătoare a FEAD în 2018[11]. Raportul elaborat de acestea concluzionează că sprijinul FEAD este foarte apreciat de către beneficiari - 96 % dintre aceștia l-ar recomanda și altor persoane, iar 76 % spun că produsele alimentare livrate „îi scutesc de multe greutăți". Totuși, raportul confirmă, de asemenea, faptul că, în pofida contribuției la atenuarea formelor extreme de sărăcie și a sprijinirii alimentației în familie, programul nu este suficient pentru a permite familiilor și persoanelor să iasă din situația lor precară.

5. CONCLUZII

Angajamentele financiare din cadrul programului FEAD au crescut substanțial, ajungând la 762,2 milioane EUR în 2018. Cheltuielile angajate cumulate pentru perioada 2014-2018 s-au ridicat la aproape 2 732 milioane EUR, reprezentând 61 % din resursele totale ale programelor (cofinanțare UE și națională). Acest lucru arată că execuția bugetului FEAD este pe calea cea bună. De asemenea, plățile au crescut în mod considerabil, plățile intermediare efectuate de Comisie depășind 38 % din alocarea totală pentru perioada 2014-2020 până la 31 decembrie 2019 (25 % până la sfârșitul anului 2018).

Majoritatea statelor membre și-au consolidat parcursul stabilit în ceea ce privește furnizarea și au înregistrat progrese semnificative în atingerea obiectivelor. În 2018, 26 de state membre au acordat cu succes asistență FEAD. Ajutorul alimentar a rămas în mare măsură stabil în comparație cu anul precedent. Furnizarea asistenței materiale de bază a continuat să crească, nivelul acesteia fiind cu 29 % mai mare în 2018 comparativ cu 2017. CY, HU și LT au distribuit asistență materială de bază pentru prima dată în 2018. Totuși, încă mai există unele probleme legate de implementare, în special întârzieri și dificultăți legate de logistică, de aspectele de natură juridică, de capacitatea de a ajunge la grupurile țintă, de monitorizare și evaluare, precum și de lipsa de capacitate a organizațiilor partenere. Majoritatea statelor membre au reușit să depășească aceste dificultăți datorită încrederii și cooperării cu părțile interesate, deși uneori au fost necesare modificări ale programului.

11 Crucea Roșie spaniolă (2018): Evaluarea impactului FEAD în Spania.

Totuși, în pofida monitorizării atente a Comisiei, RO nu a acordat asistență în 2018 din cauza schimbărilor instituționale și a problemelor persistente legate de achizițiile publice.

Se estimează că, în 2018, aproape 13 milioane de persoane au beneficiat de sprijinul FEAD. Sprijinul FEAD s-a dovedit a fi stabil de-a lungul anilor. Ajutorul alimentar rămâne cel mai frecvent tip de asistență. Din numărul total al destinatarilor finali, peste 12,5 milioane (92 %) au primit ajutor alimentar și aproximativ 998 000 (7 %) au primit asistență materială de bază în 2018, în timp ce aproape 39 000 au participat la programe de incluziune socială (FEAD PO II). La fel ca în anii precedenți, copiii au reprezentat în continuare cel mai mare grup de destinatari (29 % din toți destinatarii finali). Persoanele fără adăpost (7 %) și persoanele cu handicap (5 %) s-au numărat printre grupurile țintă specifice. Se estimează că 10 % dintre toate persoanele care au beneficiat de sprijin erau migranți, persoane de origine străină sau aparținând unei minorități, iar 8 % erau persoane în vârstă de peste 65 de ani.

La fel ca în anii precedenți, rapoartele arată că flexibilitatea FEAD a fost esențială pentru implementarea sa în mod eficace și eficient. Organizațiile partenere au avut un rol foarte important din punctul de vedere al cunoașterii grupurilor țintă și al informării. Totuși, FEAD a sprijinit, de asemenea, organizațiile partenere pentru a deveni mai eficiente, inclusiv în ceea ce privește termenele de livrare și cooperarea instituțională. În plus, statele membre și organizațiile partenere au reușit să ia decizii cu privire la modul și la momentul în care trebuie să ajungă grupurile țintă, iar acest lucru a fost esențial pentru stabilirea unor relații de încredere reciprocă cu destinatarii finali.

Măsurile auxiliare au devenit bine stabilite și mai diverse. Toate statele membre cu PO I care au implementat FEAD în 2018 au introdus măsuri auxiliare, potrivit rapoartelor lor. Cele mai frecvente măsuri auxiliare au fost activitățile educaționale pentru promovarea atelierelor dedicate gătitului și alimentației sănătoase, urmate de instruirea și atelierele individuale și de sprijinul psihologic și terapeutic. Orientarea către serviciile competente a reprezentat în continuare un prim pas crucial pentru eliminarea sărăciei. În concluzie, a apărut un set divers de bune practici.

Statele membre raportează că, în general, au respectat principiile orizontale. Toate statele s-au asigurat că asistența a fost accesibilă în egală măsură pentru bărbați și pentru femei, iar cele mai multe dintre acestea au subliniat faptul că nu a existat nicio discriminare bazată pe gen, rasă sau origine etnică, religie sau convingeri, handicap, vârstă sau orientare sexuală. Unele state membre au depus eforturi pentru a se asigura că produsele alimentare conținute de pachetele FEAD corespund cererilor organizațiilor partenere și ale destinatarilor finali pentru a se evita risipa de alimente. Statele membre au depus eforturi pentru a furniza în principal alimente sănătoase și au acordat o atenție deosebită depozitării și livrării la timp a acestora, precum și utilizării materialelor reciclate. Aceste aspecte au contribuit, de asemenea, la protecția climei și a mediului.

Pe măsură ce FEAD intră în etapele finale de implementare, atenția se îndreaptă către integrarea cu succes a sprijinului pentru cele mai defavorizate persoane în programul FSE+. Prin propunerea din 2018 privind FSE+, Comisia a pus bazele continuării cu succes a sprijinirii celor mai defavorizate persoane. Negocierile actuale purtate de colegiuitori au arătat că intenția de a crea sinergii, de a simplifica și de a integra solid sprijinul într-o abordare largă a incluziunii sociale este apreciată pozitiv. Acum este esențial ca negocierile să fie încheiate cu succes, astfel încât dialogul privind programarea FSE+ să poată trece în faza finală și programele să poată fi prezentate fără întârziere. Programul FSE+ va fi esențial pentru sprijinirea redresării economice și sociale după pandemia de coronavirus și pentru promovarea unei tranziții echitabile către o economie neutră din punct de vedere climatic, în

conformitate cu ambițiile Pactului ecologic european[12] și în combinație cu Fondul pentru o tranziție justă[13]. Acesta va fi, de asemenea, un program-cheie pentru reușita Pilonului european al drepturilor sociale[14].

12 https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:b828d165-1c22-11ea-8c1f-01aa75ed71a1.0020.02/DOC_1&format=PDF

13 https://ec.europa.eu/regional_policy/ro/newsroom/news/2020/01/14-01-2020-financing-the-green-transition-the-european-green-deal-investment-plan-and-just-transition-mechanism

14 https://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=ro&catId=1226&furtherNews=yes&newsId=9524